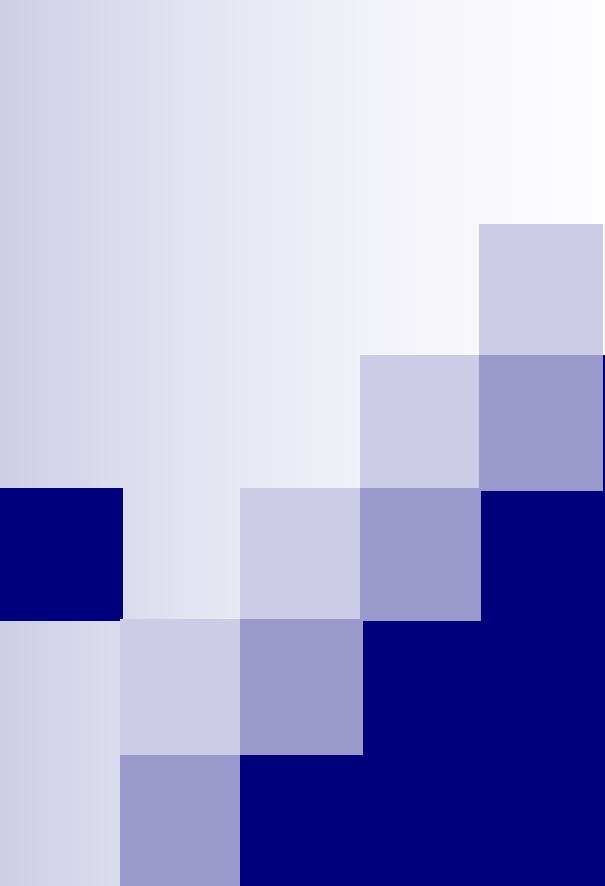

Programiranje kroz aplikacije

Subprocedure

Opseg promjenljivih

Excel VBA objektni model

Subprocedure

- Subprocedure (makroi) predstavljaju skup VBA naredbi kojima se izvršava određeni zadatak.
- Subprocedure mogu uticati na svoje okruženje (npr. mogu mijenjati format ćelija u Excel-u) i **ne vraćaju rezultat!**
- Format subprocedura je:

```
Sub ImeProcedure(arg1 As Tip, arg2 As Tip, ...)  
    VBA naredbe  
End Sub
```

- Ista pravila važe za ime subprocedure kao za ime funkcije (max 255 karaktera, prvi karakter slovo, a ostali karakteri slova, cifre ili _).
- Kao funkcija, subprocedura može imati proizvoljan broj ulaznih argumenata.
- Izvršavanje subprocedure se može prekinuti sa **Exit Sub**.

Pozivanje subprocedura

- U programskom kôdu, procedura se može pozvati na bilo koji od sljedeća dva načina:

Call ImeProcedure(arg1, arg2, ...)

ImeProcedure arg1, arg2, ...

- Kad subprocedura nema argumente, može se izvršiti na još nekoliko načina:
 - Iz dokumenta (Word dokumenta, radne sveske, itd.), tj. bez ulaženja u VBE, vrši se odabirom opcije **Tools / Macro / Macros** (Office 2000/2003), odnosno sa **Developer** taba (Office 2007/2010/2013).
 - U VBE, u Immediate prozoru, pozivom imena subprocedure.
 - U VBE, pomoću Debug palete alatki. Pozicioniramo kursor u kôd subprocedure i pritisnemo dugme **Run Sub / User Form** ili tipku **F5**.
 - Sa palete alatki, pomoću odgovarajućeg dugmeta.

Primjer subprocedure

- Napisati proceduru koja korisniku javlja imena svih radnih listova aktivne radne sveske.

```
Sub ImenaListova()  
    Dim Imena As String, I As Integer  
    Imena = ""  
    For I = 1 To ActiveWorkbook.Worksheets.Count  
        Imena = Imena & ActiveWorkbook.Worksheets(I).Name & vbCrLf  
    Next  
    MsgBox Imena  
End Sub
```

Opseg procedura. Private i Public

- Ispred ključnih riječi **Sub** / **Function** u zaglavlju procedure se mogu naći i dodatne ključne riječi **Private** i **Public** koje određuju opseg procedure, tj. njenu vidljivost u odnosu na druge module u projektu.
- **Private** označava da je procedura dostupna samo procedurama iz istog modula.
- **Public** označava da je procedura vidljiva svim procedurama iz svih ostalih modula projekta.
- Ukoliko se ne navedu ključne riječi **Private** i **Public**, podrazumijeva se **Public**.
- Kreirati novi modul i iz njega pozvati proceduru **ImenaListova()**, deklarisanu kao **Public** i kao **Private**, i vidijeti šta se dešava.

Ključna riječ Static

- Nezavisno od **Private** i **Public**, ispred **Sub** / **Function** se može naći i ključna riječ **Static** koja označava da se promjenljive u proceduri **čuvaju** (ne dealociraju se!) između poziva procedure.
- Drugim riječima, kada se drugi put pozove **Static** procedura u kojoj je deklarirana neka promjenljiva, vrijednost te promjenljive će biti vrijednost sa kraja prvog izvršenja procedure. Znači, **promjenljive se čuvaju i nakon završetka izvršenja procedure!**
- Atribut **Static** ne utiče na promjenljive koje su deklarirane van procedure, čak i ako se koriste u proceduri.

Primjer Static procedure

- Šta će biti odštampano u Immediate prozoru nakon izvršenja procedure **Prva**?

```
Sub Prva()  
    Druga  
    Druga  
    Druga  
End Sub
```

```
Static Sub Druga()  
    Dim x As Integer  
    Debug.Print x  
    x = x + 2  
End Sub
```

Ako se promjenljiva ne inicijalizuje, podrazumijevana početna vrijednost je 0.

- Šta će biti odštampano u Immediate prozoru nakon **drugog** izvršenja procedure **Druga**?

Opseg VBA promjenljivih

- Svaka promjenljiva ima svoj **opseg**, tj. module i procedure gdje se promjenljiva može koristiti, i **trajanje** (ili životni vijek), koje definiše vrijeme zadržavanja te promjenljive u memoriji. Trajanje promjenljive je usko vezano sa njenim opsegom.
- U VBA, promjenljiva može imati tri tipa opsega:
 - *proceduralni* ili *lokalni*,
 - *privatni* ili *opseg modula*, i
 - *javni*.
- Promjenljiva sa lokalnim opsegom je dostupna samo u proceduri gdje je definisana.
- Deklarisanje lokalne promjenljive se vrši pomoću ključnih riječi **Dim** ili **Static** unutar procedure.

Opseg VBA promjenljivih (nastavak)

- Vrijednost **Static** promjenljive se čuva tokom poziva procedure.
- Promjenljiva sa privatnim opsegom je dostupna svim procedurama modula u kom se nalazi, ali ne i procedurama iz drugih modula.
- Privatne promjenljive zadržavaju svoju vrijednost sve dok je predmetni projekat otvoren.
- Privatne promjenljive se deklariraju pomoću ključnih riječi **Dim** ili **Private** na početku modula, ispred prve procedure u modulu.
- Riječ **Private** se ne može koristiti unutar procedure.
- Promjenljiva sa javnim opsegom je dostupna svim procedurama u svim modulima u projektu koji je sadrži.
- Javne promjenljive se deklariraju ključnom riječju **Public** i navode se ispred prve procedure u modulu.

Opseg VBA promjenljivih - Primjer

- Šta će se desiti pozivom procedure **Druga** iz Module 2?

Module 1

```
Public X as Integer  
Private Y as Integer  
  
Sub Prva()  
    Dim Z As Integer  
    Z = 5  
End Sub
```

Module 2

```
Option Explicit  
  
Sub Druga()  
    X = 14  
    Debug.Print X  
    Y = 15  
    Debug.Print Y  
    Debug.Print Z  
End Sub
```

Prosljeđivanje argumenata procedurama

- Postoje dva načina prosljeđivanja argumenata procedurama, **po vrijednosti** (by value) i **po referenci** (by reference).
- Prosljeđivanje po vrijednosti znači da procedura dobija kopiju promjenljive, što za rezultat ima da se prava vrijednost promjenljive ne može promijeniti unutar procedure kojoj je ta promjenljiva prosljeđena. Prije i poslije poziva procedure, vrijednost promjenljive je ista.
- Prosljeđivanje po referenci je prosljeđivanje adrese promjenljive, što dozvoljava proceduri da promijeni pravu vrijednost prosljeđene promjenljive. Svaka promjena vrijednosti promjenljive prosljeđene po referenci unutar procedure ostaje važeća nakon izlaska iz procedure.
- **U VBA, podrazumijevani način je prosljeđivanje po referenci!!!**
- Prosljeđivanja po vrijednosti i referenci se naglašavaju riječima **ByVal** i **ByRef** ispred imena argumenta.

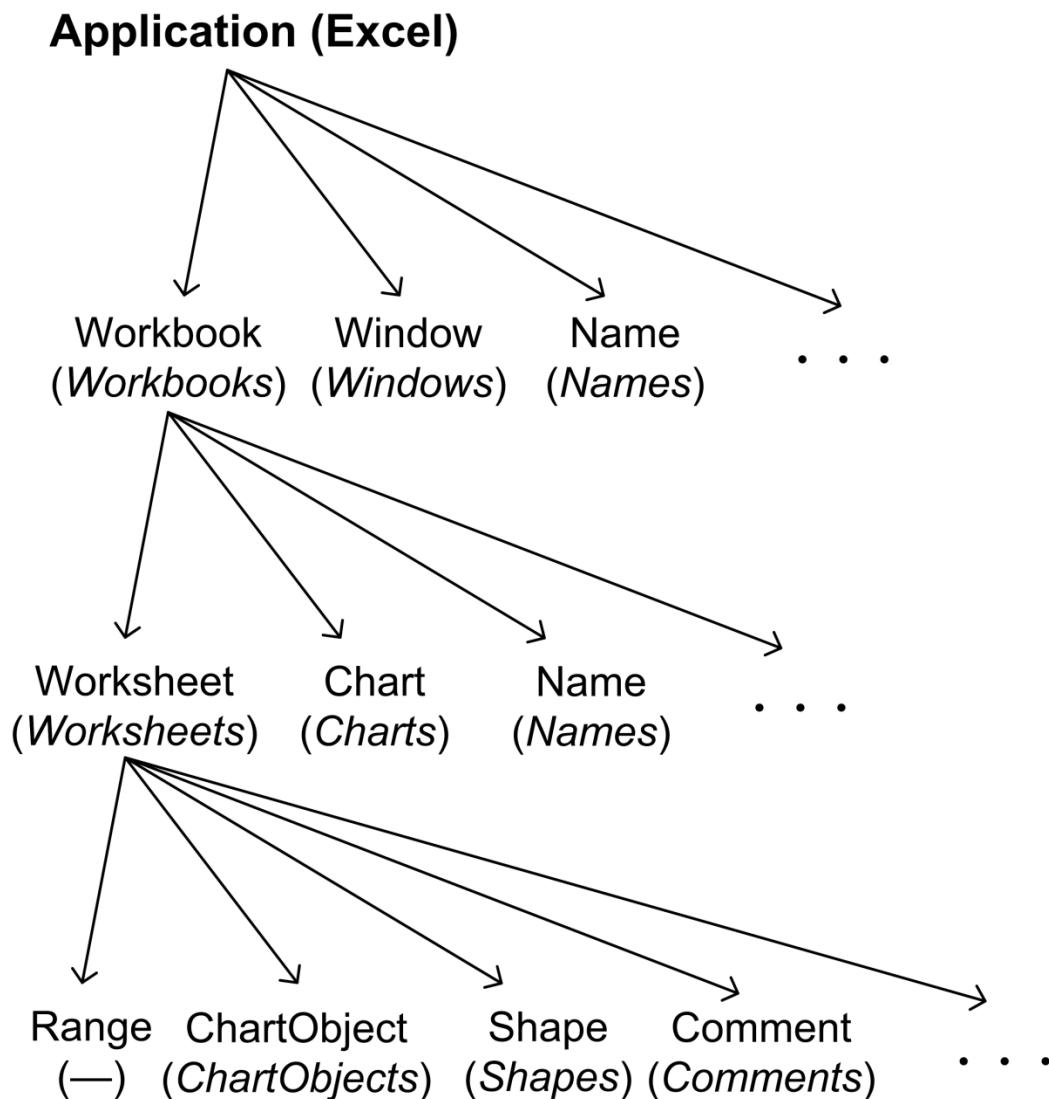
ByVal i ByRef - primjer

```
Sub VrijednostReferenca()  
    Dim N As Integer  
    N = 5  
    Call PromjenaVal(N)  
    Debug.Print N  
    Call PromjenaRef(N)  
    Debug.Print N  
End Sub
```

```
Sub PromjenaVal(ByVal Y as Integer)  
    Y = Y * 2  
End Sub
```

```
Sub PromjenaRef(ByRef Y as Integer)  
    Y = Y * 2  
End Sub
```

Objektni model Excel-a

Kolekcije

- Generalno, objektima u objektnom modelu Excel-a pristupamo počev od najvišeg objekta u hijerarhiji - [Application](#).
- Pojedinačnim objektima se vrlo često pristupa kao članovima odgovarajuće kolekcije.
- Kolekcija predstavlja grupu objekata iste klase. Kolekcija za sebe predstavlja objekat.
- Referenciranje (pozivanje) objekta u kolekciji se vrši navođenjem imena objekta ili njegovog rednog broja u malim zagradama nakon imena kolekcije.
- Na primjer, prvi radni list, koji se zove [Sheet1](#), se može referencirati na sledeće načine:

[Worksheets\("Sheet1"\)](#)

[Worksheets\(1\)](#)

Referenciranje objekata

- Kroz objektni model se krećemo koristeći operator tačka (.), koji razdvaja objekat **kontejner** (lijevo od tačke) i objekat **član** (desno od tačke).
- Na primjer, puna adresa ćelije **A1** prvog radnog lista radne sveske VBA.xls bi bila
`Application.Workbooks("VBA.xls").Worksheets(1).Range("A1")`
- Korišćenje punih adresa povećava obim i nepreglednost kôda. Na sreću, nije neophodno koristiti pune adrese.
- Objekat **Application** se praktično može izostaviti pri referenciranju ostalih objekata u hijerarhiji.
- Ako radimo samo sa jednom radnom sveskom, nema potrebe navoditi o kojoj se svesci radi. Tako se referenciranje ćelije A1 svodi na
`Worksheets(1).Range("A1")`

Referenciranje objekata (nastavak)

- Ukoliko je prvi radni list aktivan, referenciranje se može svesti na `Range("A1")`
- Za očekivati je da u VBA postoji objekat `Cell`, koji bi predstavljao ćeliju radnog lista. Međutim, objekat `Cell` ne postoji i njegovu ulogu vrši objekat `Range`.
- `Range` objekat, osim što može predstavljati jednu ćeliju, `Range("C4")`, može predstavljati i selekciju ćelija, `Range("C4:D8")`, ili selekciju nepovezanih ćelija, `Range("A1,B2:B10,C4:D8")`. Imenovanom opsegu se može pristupiti sa `Range("Ime opsega")`.
- Referenciranje objekata samo po sebi ne vrši nikakvu konkretnu radnju, već omogućava pristup datom objektu. Konkretna radnja bi podrazumijevala čitanje ili promenu osobine objekta ili pozivanje određene metode koja vrši neku radnju nad objektom.

Osobine objekata

- Svaki VBA objekat ima određeni skup karakteristika koje se nazivaju **osobinama** objekta. Osobine definišu izgled i poziciju objekta.
- Na primjer, svaki objekat `Window` ima osobinu `WindowState` kojom se dati prozor može prikazati kao minimizovan, maksimizovan ili normalan. Objekat `Range` ima osobinu `Value`, pomoću koje se vrijednost ćelije može pročitati ili promijeniti.
- Osobina objekta se referencira koristeći operator tačka, tj. u obliku `Objekat.Osobina`
- Na primjer, vrijednost ćelije `A1` prvog radnog lista se može dobiti sa `Worksheets(1).Range("A1").Value` i ta se vrijednost može prikazati ili dodijeliti nekoj promjenljivoj.
- U prethodnoj naredbi, `Worksheets(1).Range("A1")` predstavlja objekat, a `Value` osobinu.

Osobine objekata (nastavak)

- Promjena vrijednosti osobine objekta se vrši na sljedeći način:

`Objekat.Osobina = Vrijednost`

gdje `Vrijednost` predstavlja izraz čija se vrijednost dodeljuje datoj osobini objekta. Vrijednost može biti bilo kojeg tipa VBA promjenljivih, pri čemu ćemo najčešće raditi sa numeričkim, stringovnim i logičkim tipom.

`Range("A1").Value = 23.11`

`Range("A1").Font.Size = 12`

`Range("A1").Font.Name = "Times New Roman"`

`Range("A1").Font.Bold = True`

- Većina objekata ima *podrazumijevanu osobinu*, koja se pri referenciranju može izostaviti. Na primjer, podrazumijevana osobina objekta `Range` je `Value`. Instrukcijom

`Range("A1") = 23.11`

bi postigli isti efekat kao i sa `Range("A1").Value = 23.11`.

Metode objekata

- Objekti imaju i **metode**, koje predstavljaju akcije koje možemo vršiti nad objektima. Metoda se takođe poziva koristeći operator tačka:

`Objekat.Metoda`

- Na primjer, objekat `Range` ima metodu `Clear` koja briše sadržaj i formatiranje predmetnog opsega. Na primjer, instrukcija

`Worksheets("Sheet1").Range("A1,B2,C3").Clear`

briše sadržaj i formatiranje ćelija A1, B2 i C3. Brisanje sadržaja opsega, uz očuvanje formata, se vrši metodom `ClearContents`.

- Nekoliko primjera metoda:

`Application.Quit`

`Workbooks(1).Save`

`Worksheets(1).Delete`

Metode objekata (nastavak)

- Neke metode zahtijevaju argumente kojima se specificira radnja.
- Na primjer, ukoliko želimo da iskopiramo sadržaj jednog opsega u drugi, potrebno je koristiti metodu `Copy`. Ova metoda ima jedan argument koji je opcion i koji predstavlja destinaciju kopiranja. Na primjer, ukoliko želimo da iskopiramo sadržaj opsega A1:C3 prvog radnog lista u opseg A4:C7 drugog radnog lista potrebno je pozvati metodu `Copy` na sljedeći način:

`Worksheets(1).Range("A1:C3").Copy Worksheets(2).Range("A4:C7")`

- U prethodnoj naredbi, `Worksheets(2).Range("A4:C7")` predstavlja destinaciju kopiranja. Destinacija se kao argument može izostaviti i u tom slučaju se sadržaj opsega kopira na Clipboard.

Range objekat. Osobina Range

- U VBA, ćelija ili opseg ćelija radnog lista su objekti tipa **Range**.
- **Range** objekat se nalazi unutar **Worksheet** objekta i pristupa mu se koristeći:
 - osobinu **Range** objekata **Worksheet** i **Range**,
 - osobinu **Cells** objekata **Worksheet** i **Range**,
 - osobinu **Offset** objekta **Range**.
- Osobina **Range** objekta **Worksheet** se koristi na sljedeći način:

`Worksheets(1).Range("C2").Value = 1`

Jedna ćelija

`Worksheets(1).Range("C2:D7").Value = 2`

Opseg ćelija

`Worksheets(1).Range("C2:D7, F4, H8").Value = 3`

Unija opsega

`Worksheets(1).Range("C2:D7 B3:E5").Value = 4`

Presjek opsega

`Worksheets(1).Range("MojOpseg").Value = 5`

Imenovani opseg

Osobina Cells

- Najčešći oblik korišćenja osobine **Cells** je

Objekat.Cells(rowIndex, columnIndex)

- Na primjer, sa

Worksheets("Sheet1").Cells(3,5) = 51

se pristupa ćeliji u presjeku treće vrste i pete kolone, tj. ćeliji E3, i u nju se upisuje broj 51.

- Maksimalan broj vrste i kolone zavisi od verzije Office-a. Kod Excel-a 2000/2003, imamo $2^8=256$ kolona i $2^{16}=65536$ vrsta, dok kod Excel-a 2007-2013 imamo $2^{14}=16384$ kolona i $2^{20}=1048576$ vrsta.

Osobina Cells (nastavak)

- Druga dva načina korišćenja osobine **Cells** su:
 - **Objekat.Cells(rowIndex)**
 - **Objekat.Cells**
- Kad se navodi samo jedan argument, ćelijama opsega se pristupa kao da je opseg razvijen u niz, vrstu po vrstu. Na primjer, instrukcijama:
Worksheets("Sheet1").Cells(5) = 11
Worksheets("Sheet1").Cells(258) = 12
se pristupa ćelijama E1 i B2 (kod Office-a 2000/2003).
- Osobina **Cells** bez argumenata vraća sve ćelije referenciranog objekta. Na primjer, instrukcija
Worksheets(2).Cells = 45
u čitav drugi radni list upisuje broj 45.

Osobina Cells (nastavak)

- Kada se osobina **Cells** koristi sa **Range** objektima, argumenti u zagradi će definisati relativnu adresu ćelije u odnosu na ćeliju koja se nalazi u gornjem lijevom uglu referenciranog opsega. Na primjer:
Range("A1:C5").Cells(2,2) = 5
mijenja sadržaj ćeliji B2.
- Na ovaj način ćemo često koristiti osobinu **Cells** da obiđemo čitav opseg ćelija, ćeliju po ćeliju.

Obilazak opsega pomoću osobine Cells

- Ukoliko želimo da obiđemo opseg A1:D5, ćeliju po ćeliju, i da izvršimo određenu operaciju nad svakom ćelijom (recimo, sabiranje brojeva koji se nalaze u ćelijama), to možemo uraditi pomoću dvije petlje i osobine **Cells** na sledeći način:

```
For I = 1 To Range("A1:D5").Rows.Count  
    For J = 1 To Range("A1:D5").Columns.Count  
        Suma = Suma + Range("A1:D5").Cells(I, J)  
    Next  
Next
```

- Broj vrsta i kolona predmetnog opsega se dobija pomoću osobine **Count** objekta **Range**.

Osobina Offset

- Osobina **Offset** objekta **Range** vraća **Range** objekat. Sintaksa ove osobine je:

Objekat.Offset(rowOffset, columnOffset)

- Argumenti ove osobine definišu relativni pomeraj (eng. *offset*) ćelije u odnosu na gornji lijevi ugao opsega. Ovi argumenti mogu biti pozitivni (krećemo se dolje, odnosno desno), negativni (krećemo se gore, odnosno lijevo), ili nula. Na primjer, instrukcijama:

Range("C3").Offset(1,0).Value = 5

Range("C3").Offset(-1,0).Value = 6

mijenjamo vrijednost ćelija C4 i C2. Ukoliko je objekat **Range("A1")**, argumenti osobine **Cells** ne mogu biti negativni, tj. desiće se greška pri unosu negativnog pomeraja, jer tražene ćelije ne postoje. Specijalno, **Offset(0,0)** odgovara samom objektu.

- Razmislite sami o obilasku opsega, ćeliju po ćeliju, koristeći **Offset**.

Primjer 1

- Napisati proceduru koja u opsegu C2:D5 prvog radnog lista prolazi kroz sve ćelije i u svaku upisuje jedan slučajan broj. Ukoliko je upisani broj veći od 0.5, datoj ćeliji postaviti veličinu fonta na 14.

```
Sub Upisi()  
    Dim I As Integer, J As Integer, Broj As Single  
    For I = 1 To Range("C2:D5").Rows.Count  
        For J = 1 To Range("C2:D5").Columns.Count  
            Broj = Rnd  
            Range("C2:D5").Cells(I, J) = Broj  
            If Broj > 0.5 Then  
                Range("C2:D5").Cells(I, J).Font.Size = 14  
            End If  
        Next  
    Next  
End Sub
```

Primjer 1 – Poboljšano rešenje

```
Sub Upisi()  
    Dim I As Integer, J As Integer, Broj As Single  
    Dim R As Range  
    Set R = Range("C2:D5")  
    For I = 1 To R.Rows.Count  
        For J = 1 To R.Columns.Count  
            Broj = Rnd  
            R.Cells(I, J) = Broj  
            If Broj > 0.5 Then  
                R.Cells(I, J).Font.Size = 14  
            End If  
        Next  
    Next  
End Sub
```

Upotreba ključne riječi **Set** za davanje vrijednosti objektima

Primjer 2

- Napisati proceduru koja određuje maksimalan broj selektovanog opsega i prikazuje ga pomoću MsgBox-a.

```
Sub MaksBroj()  
    Dim I As Integer, J As Integer, Maks As Double  
    Maks = Selection.Cells(1, 1)  
    For I = 1 To Selection.Rows.Count  
        For J = 1 To Selection.Columns.Count  
            If Selection.Cells(I, J) > Maks Then  
                Maks = Selection.Cells(I, J)  
            End If  
        Next  
    Next  
    MsgBox "Najveći broj je " & Maks  
End Sub
```

Objekt **Selection**
predstavlja tekuću
selekciju ćelija